

С Т А Н О В И Щ Е

за дисертацията на докторанта на самостоятелна подготовка в катедрата по нова и съвременна история на Историческия факултет на СУ „Св. Климент Охридски” **Явор Иванов Станчев** на тема „**Съветско-български политико-икономически отношения 1985–1991 г.**” за присъждане на образователната и научната степен „доктор по история”

от проф. д-р Искра Баева, преподавателка по съвременна история в Историческия факултет на СУ „Св. Климент Охридски”

1. Информация за дисертанта

Явор Станчев е завършил специалност история в Историческия факултет на СУ „Св. Климент Охридски” през 2009 г., след което е получил две магистърски степени – първата в Историческия факултет, а втората по международни отношения в Юридическия факултет на СУ „Св. Климент Охридски”. Този образователен път до голяма степен е предопределил и темата, която Явор Станчев е избрал за своята дисертация – тема, която е както историческа, така и засягаща международните отношения, макар и само като двустранни. Подчертавам избора на темата на дисертацията, тъй като Явор Станчев той е избрал по-трудния във финансово отношение път за научна реализация – на самостоятелната подготовка (зачислен е към катедрата през 2016 г., която ме определи като научен консултант), която обаче му дава възможност самостоятелно да избере своя обект на изследване.

Дисертацията на Явор Станчев беше обсъдена в катедрата по нова и съвременна история и одобрена за публична защита.

2. Обща характеристика на дисертационния труд

Дисертацията на Явор Станчев „Съветско-български политико-икономически отношения 1985–1991 г.” е посветена на сравнително близък до нашето време период – годините, предшествващи края на Студената война, когато назряват предпоставките за големия геополитически процес на разпадане на Източния блок. Темата е обърната и към пряко засягащите нашата страна двустранни отношения между суперсилата и създател на Източния блок Съветски съюз и най-верния съветски сателит България. Тази тема съвсем не е нова за българската историография, тъй като предизвиква интереса на професионалните историци от средата на 90-те години, но никога не е била разработвана като самостоятелна дисертационна разработка, така че напълно отговаря на изискванията за получаване на образователната и научна степен доктор по история.

Дисертацията е разработена в обем от 422 маш. стр. и е структурирана класически в увод, три глави, заключение, библиография, приложение. В структурата прави впечатление отделянето като самостоятелен елемент на „Историческо въведение”, което може да бъде разбрано като желание четящите да бъдат запознати с предходния ход на двустранните отношения. Внушителен е броят на изворите, върху които е написана дисертацията. Те са на първо място първични – използвани са основните фондове на Централния държавен архив и на Дипломатическия архив на МВнР. Тъй като събитията са сравнително близки и немалка част от участниците в тях са все още активни и са оставили своите писмени свидетелства, Явор Станчев се е опрял и на тези субективни, но важни извори – спомените, като се е опитал да проследи както съветската, така и българската мемоаристика. Естествено за един научен труд най-многобройни са използваните научни изследвания не само на историци, но и на икономисти, което е особено важно с оглед на темата на дисертацията. Същевременно темата е толкова важна и популярна в българското общество, а в частта си, занимаваща се със Съветския съюз – и за руското, че публикациите са прекалено многобройни и често

пъти недостъпни. Това е довело и до пропуски както при мемоарната , така и при аналитичната историческа литература.

Погледнато от гледна точка на осъществяването на поставената от Явор Станчев цел, а именно: *„да проследи и да представи отношенията между Съветския съюз и България в политически, икономически и културен план”* (с. 3), дисертацията е напълно успешна. В трите глави на основата на хронологичния подход е проследена еволюцията, на моменти съпроводена с драстични промени, в съветско-българските отношения в трите подпериода: 1985–1987, 1988–1990, 1990–1991 г. Те са представени съобразно спецификата на всеки период, като вътрешната организация на главите съчетава проблемния с хронологичния подход. Прави впечатление, че по-голямо внимание на процесите в Съветския съюз е отделено в първата глава, а цялостното развитие на културните взаимоотношение е намерило място в третата глава.

3. Оценка на получените научни резултати

Историческият разказ в цялата дисертация е убедителен, подкрепен е от достатъчно документи и историографски тези, така че смятам дисертацията за успех не само за автора, а и за българската историческа наука.

Получените научни резултати отговарят на целите на дисертацията и на изискванията за изследователски дисертационен труд.

4. Оценка на научните приноси

Дисертацията на Явор Станчев осъществява научни приноси в българската историография най-вече благодарение на издирените от него и използвани в теста нови архивни източници. Те помагат по-детайлно да се проследят сложните процеси на трансформация в отношенията между Съветския съюз и България от най-близки съюзници до трайно отдалечаване и на моменти – противопоставяне, особено между лидерите на двете държави.

Приемам автосправката за научните приноси на дисертацията.

5. Оценка на публикациите по дисертацията

Явор Станчев има публикации, които засягат темата на дисертацията и са част от нея. Това показва, че изводите, които той е направил, са станали публични и могат да се включат в по-нататъшното изследване на проблематиката. Посочените от него публикации са четири и са подготвени и публикувани (или дадени за печат) в периода от 2014 г. до наши дни. Това показва дълготрайния интерес на Явор Станчев към проблематиката на съветско-българските отношения. Оценявам изцяло положително и четирите публикации, тъй като съм била съставителка на двата сборника, в които те са отпечатани, а съм чела и онези, които са подготвени за печат.

6. Оценка на автореферата

Авторефератът на Явор Станчев е в обем от 50 маш. стр. и отговаря на всички изисквания за автореферат на дисертационен труд за присъждане на образователната и научната степен „доктор”. В автореферата коректно е отразено съдържанието на дисертационния труд, водещите моменти в историческия анализ, изводите, както и публикациите на автора по темата на дисертацията. Липсва самооценка на научните приноси, но тя е приложена отделно.

7. Критични бележки и препоръки

Като критична бележка, макар и не по същество, бих могла да посоча начина, по който е структурирана библиографията: периодиката би трябвало да е обособена, а статиите на изследователите да намерят място в научната литература.

Основната ми забележка към дисертацията на Явор Станчев е за предоверяването на изворите, които присъстват в работата в твърде широк обем

като цитати, както и относително слабата аналитична част, свързана пак с тези големи цитати. Тези недостатъци обаче не променят общата ми положителна оценка за дисертацията на Явор Станчев.

8. Заключение

Дисертацията на Явор Станчев напълно изпълнява научните изисквания за дисертационен труд. Структурата, съдържанието, реализирането на поставените научни цели и научните приноси на дисертацията на Явор Станчев „Съветско-български политико-икономически отношения 1985–1991 г.” ми дават основание да декларирам дълбокото си убеждение, че научното жури трябва да му присъди образователната и научна степен „Доктор”. Аз ще гласувам за това.

7 февруари 2018 г.

Автор на становище:

(проф. д-р И. Баева)